

ВПЛИВ НЕСТАБІЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ НА ПОВЕРНЕННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ

Дзюбін О.С.

Київський національний університет будівництва та архітектури

Стаття присвячена висвітленню впливу економічної та соціальної ситуації країни після 2014 року на повернення банківської проблемної заборгованості фізичними та юридичними особами. Придільена особлива увага періоду після введення мораторію щодо звернення стягнення на предмет іпотеки. Вивчені основні причини банківської нестабільності. Проаналізовано методи та рекомендації від різних вчених щодо вирішення проблемних кредитів. Запропоновані заходи щодо зміни окремих аспектів діяльності банківських установ.

Ключові слова: кредити, заборгованість, банки, Нацбанк України, Мінфін, проблемні активи, боржники, операції.

Постановка проблеми. Основні ознаки кризи на банківському ринку України зумовлені значним відсотком неповернутих банкам кредитів, що впливає на загальний економічний стан країни. Нестабільний ринок у сучасних умовах відображається в загально доступних ресурсах лише з основною інформацією без деталей, які можуть різко змінити бачення ситуації. Становище фінансових установ залишає багато питань про перспективи розвитку та не дає можливість чітко сформулювати концептуальну стратегію виходу з положення. Складність проблеми полягає в неспроможності банків виявити природу виникнення ризиків, незважаючи на велику кількість зарубіжних та вітчизняних наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність проблемної заборгованості піднімали у своїх роботах як і вчені з заходу – Дж. Сорос, Р. Бренд, Д. Сінкі, так і вітчизняні спеціалісти – В.С. Андрійчук, О.В. Дзюблюк, О.Р. Яременко, В.Я. Вовк, Р.С. Лисенко, М.І. Савлук. Криза створює нові аспекти боргу та ускладнює визначення універсальної моделі вирішення проблем.

Метою статті є пошук оптимальних моделей закриття заборгованостей через аналіз економічної природи банківської системи та критичних майбутніх наслідків заборгованості.

Виклад основного матеріалу. На теперішній день проблема кредитної заборгованості висвітлюється в багатьох джерелах інформації, оскільки є однією з головних причин спаду економіки України.

З переходом банківської системи до міжнародної практики визначення проблемних кредитів та оцінки основних банківських ризиків, у зв'язку з переглядом фінансових операцій у банках, дозволило провести аналіз та виявити фактичний відсоток проблемних кредитів. Результат вражає, оскільки це 58%, а у державних банках взагалі піднімається до 75%, що на даний момент є рекордним значенням у світовій практиці за всю історію. Як приклади, раніше максимальними негативними результатами виділялись такі країни як Афганістан з 50% у 2010 році, потім Нігерія з їх 38%. Зразу ж відображається загальний вигляд ситуації кредитування [1].

Незалежний журналістський бізнес-ресурс "Mind.ua" представив оновлену інформацію про оцінку життєздатності українських банків. Радикальних змін не було. Однак слід зазначити, що загальні фінансові показники покращилися, що свідчить про поступове відновлення банківської системи. Лідером залишився Райффайзен Банк Аваль, він був першим в історії з рейтингом банків, де отримав максимум 5 балів. Група лідерів розширилася, увійшов польський Кредобанк. Також у цій групі ING BankUkraine – «Креді-Агріколь» – SEB CorporateBank, Citibank та «УкрСиббанк».

Банкіри відзначають, що споживче кредитування, готівкові позики та кредитні картки починають відновлюватися високими темпами. У загальному обсязі випущених кредитів ця тенденція все ще не інтригує. У другому кварта-

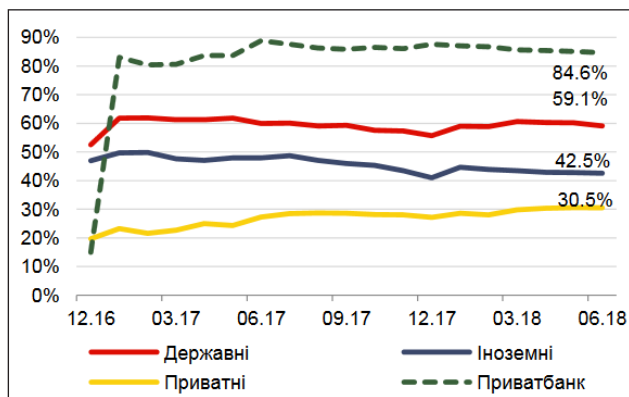

Рис. 1. Частка непрацюючих кредитів

Джерело: [2]

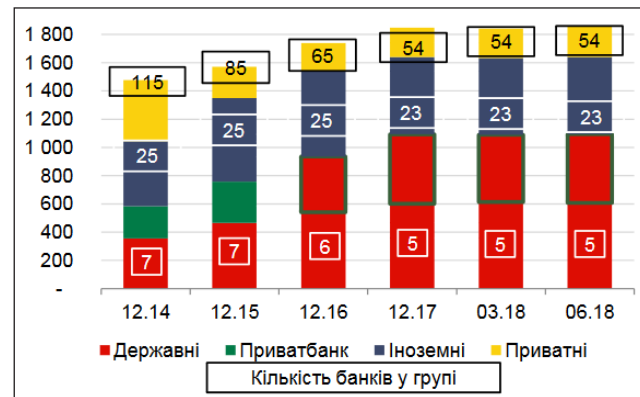

Рис. 2. Загальні активи за групами банків, млрд грн.

Джерело: [2]

лі обсяг кредитів приватним особам виріс лише на 2,3%, до 179,5 млрд. фунтів стерлінгів. Темпи зростання кредитного портфеля залишилися на щорічній основі 40%, суми кредитних позик юридичних осіб зменшився майже на 1% [3].

Постає питання, чому нинішній стан проблемних кредитів у занедбаному становищі. Причини такої ситуації різні, включаючи кризові явища в економіці, низьку платоспроможність населення, високий рівень реальної (ефективної) відсоткової ставки за кредитами, обслуговувати які під силу не кожному позичальникові, високий кредитний ризик, що вимагає від банків формувати додаткові резерви під кредити, а, також, через мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті. Остання обставина захищає боржників і не дає можливість банківським установам повернути свої кошти.

Не треба забувати, що наявність такої інформації у банку спричиняє багато запитань від його вкладників, адже порушення графіка грошових надходжень від позичальників створює загрозу для регулярних виплат за депозитами. Економічне положення України не зміниться в найближчі роки. Судячи з теперішніх даних, вже майже 5 років ситуація стоїть на місці, не будемо втрачувати одиничні випадки змін у законодавстві, які не вплинули на загальний стан. За найбільш реалістичним сценарієм економіка країни не підніметься, а курс гривні не тільки не залишиться теперішнім, а й надалі буде падати. В такому випадку портфель проблемних кредитів залишиться джерелом системних ризиків для банків. Основними варіантами по вирішенню проблемних ситуацій з кредитами можна назвати два: механізми реструктуризації списання боргу [4].

НБУ давно обіцяла дати конкретні рекомендації та дії для повернення кредитів. Були лише загальноприйняті основи, які комерційні банки і так прекрасно знають. На початку 2018 року ми отримали перший результат – проект Закону України «Про діяльність з управління заборгованістю». Його мета наступна:

- правове забезпечення діяльності компанії з управління заборгованістю в Україні;
- створення належного конкурентного середовища на вторинному ринку кредитів в Україні;
- удосконалення правового регулювання передачі прав вимоги за заборгованістю (у тому числі, проблемною заборгованістю банків).

Ці методи повинні зменшити кількість “мертвих” активів у статуту банку а в майбутньому запобігти появі нових невіршальних кредитних договорів [5].

Згідно з законопроектом, створюються компанії з управління заборгованістю. Таких категорій раніше не було, на практиці це небанківські установи. Проте вони повинні стати додатковим важелем врегулювання заборгованості. На законодавчому рівні пропонується встановити прозорі вимоги до створення таких компаній, порядок їх діяльності та роботи з набутою заборгованістю, а також інші регуляторні вимоги.

За підтримки держави, небанківські установи законному порядку отримують право купівлі портфелів у банків і починати роботу з повернення фінансів на інших умовах та вимогах до

боржника. Також, компанії з управління заборгованістю отримують право консультувати кредиторів, боржників, а іноді зацікавлених інвесторів.

Поліпшити ситуацію в регулюванні банківських послуг може й остаточне прийняття законопроекту № 7114-д, за яким створюється і впроваджується кредитний реєстр. Суть цього реєстру полягає в тому, що містить у собі абсолютно всі фінансові дані кредитних установ та зміну їх стану. За допомогою такої системи банки зможуть оцінювати перспективу кредитування на ранньому етапі надання послуг, прораховувати ймовірність неповернення коштів. Такі дії у майбутньому зменшать проблемну заборгованість [6].

Юристи, які захищають позичальників та їх інтереси вкрай не згодні с голосами депутатів на розповсюдження дії закону на ті кредити, які були взяті до появи законопроекту, навіть на дуже старе кредитування понад 10 років тому. Були написані петиції, але не зібрано достатньої кількості підписів, тому депутати вирішили не брати до уваги доволі слизькі моменти, які шкодять позичальникам без суттєвої заборгованості. На мій погляд, верховна рада не приділила достатньої уваги при розгляді цього питання. Більшість голосів була прийнята без аналізу майбутніх наслідків. Окрім загальної проблеми повернення кредитних коштів, банки зіштовхнулися ще з однією, а саме ,як збільшити свій статутний капітал грошима. Згідно з законодавством це складний процес, оскільки вимагає заходів без порушення закону.

На сьогодні відомо три основних способи:

- скоротити витрати (зазвичай закривають частину відділень по всій території країни, а також починають більше розвивати інтернет-банкінг, що на даний момент є найбільш оптимальним варіантом);
- розвивати непрофільні для банку напрямки (брати за баланс банку заставну нерухомість або управляти нею);
- створювати окремі системні відділи з повернення заборгованості.

Якщо дослідити фінансові звіти вітчизняних банків за 2017 рік, то відображається прямий результат від дій у вигляді загального збільшення доходу на 24 млн. грн.

О. Харитонов пропонує справи проблемних кредитів ділити на групи залежно від суми:

- до 170 тис. грн – такі справи не вимагають участі в суді представників банку;
- від 170 тис. грн до 880 тис. грн – участь в суді є обов'язковою, але за заявою сторонн суд може викликати представників.
- від 880 тис. грн – участь представника є обов'язковою [7].

Щоб заощадити кошти та загальні ресурси необхідно зосередитися на веденні нескладних та малозначних справ за термінами :першочергово кредити, де закінчується термін позовної давності та договори поручительства, які також мають вузькі терміни. Можуть бути судові справи за наявністю активів/забезпечення. Прийняття на баланс застави буде розумним рішенням, якщо є застереження у договорах. Як правило, судді завжди будуть на боці банку в такому випадку, оскільки вважається позасудовим способом захисту. В даній ситуації можна обійтися

без судових засідань, що значно полегшує роботу і банківських установ, і судових. Верховна Рада 18 жовтня 2018 року більшістю голосів прийняла Кодекс з процедур банкрутства, в якому передбачено банкрутство фізичних осіб. Якщо є порушення справи про банкрутство, недоцільно продовжувати роботу по цим договорам, ліквідатору юридичної особи вкрай складно пред'явити вимоги до погашення кредиту (значна кількість юридичних моментів) [8].

Потім необхідно оцінити фінансову та юридичну можливість банку вирішувати свої проблеми самостійно чи продавати кредитні портфелі

іншим установам (як писалося вище). Часто простіше отримати мінімальну вигоду і позбутися проблемних кредитів, ніж витратити кошти на малоймовірну перспективу їх повернення.

Висновки. На сьогоднішній день банківські установи не вирішили питання з проблемною заборгованістю. За останній рік кардинальних змін не відбулося, держава не змогла допомогти в регулюванні проблемних портфелів. Частково з положення виходять банки з іноземними інвестиціями, проте загально обіцяних змін у майбутньому 2019 році чекати не варто. Сучасні методики аналізу банківського кредитування потребують доопрацювання.

Список літератури:

1. Журнал «Новое время», стаття «У неоплатному боргу» – Олександр Пасхвер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://magazine.nv.ua/ukr/journal/3186-journal-no-24/v-neoplatnomu-borhu.html>.
2. Огляд банківського сектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=75174148>.
3. Рейтинг життєздатності банків-2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.ua/ua/rejting-zhittvezdatnosti-bankiv-2018.html>.
4. Міщенко В. Реструктуризація кредитів в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування в Україні / В. Міщенко, В. Крилова, М. Ніконова // Вісник НБУ. – 2009. – № 5. – С. 12-17.
5. Управління заборгованістю. Чого очікувати боржникам? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/upravlinnya-zaborgovanistyu-chogo-ochikuvati-borzchnikam.html>.
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо створення та ведення Кредитного реєстру Національного банку України та вдосконалення процесів управління кредитними ризиками банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62888.
7. Пленум вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ постановова від 25 вересня 2015 року № 8 Про узагальнення практики розгляду судами процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00175.html.
8. Проект Кодексу України з процедур банкрутства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518.

Дзюбин О.С.

Київський національний університет будівництва та архітектури

ВЛИЯНИЕ НЕСТАБИЛЬНОЙ СИТУАЦИИ В УКРАИНЕ НА ВОЗВРАЩЕНИЕ БАНКОВСКИХ КРЕДИТОВ

Аннотация

Статья посвящена освещению влияния экономической и социальной ситуации в стране после 2014 года на возвращение банковской проблемной задолженности физическими и юридическими лицами. Уделено особое внимание периода после введения моратория на обращение взыскания на предмет ипотеки. Изучены основные причины банковской нестабильности. Проанализированы методы и рекомендации различных ученых по решению проблемных кредитов. Предложенные меры по изменению отдельных аспектов деятельности банковских учреждений.

Ключевые слова: кредиты, задолженность, банки, Нацбанк Украины, Минфин, проблемные активы, должники, операции.

Dzyubin O.S.

Kyiv National University of Construction and Architecture

INFLUENCE OF INSTABLE SITUATION IN UKRAINE ON THE RETURN OF BANK LOANS

Summary

The article is devoted to the coverage of the impact of the economic and social situation of the country after 2014 on the return of bank debt problems to individuals and legal entities. Special attention is paid to the period after the introduction of a moratorium on foreclosure of mortgages. The main causes of bank instability are studied. The methods and recommendations of various scholars in solving problem loans are analyzed. Proposed measures to change certain aspects of the activities of banking institutions.

Keywords: loans, arrears, banks, National Bank of Ukraine, Ministry of Finance, problem assets, debtors, operations.